

Lacr. L. 5. n. 110. Idem dicit, si nimis molestus foret continuo positive resistere: quod utique esset, quando diu tentatio durat, vel si ideo esset necessarium omittere actionem aliquam honestam, v. g. studium, confessionis auditionem, &c. maxime, si opus agendum esset natura sua talis concupiscentia excitativum: nam tunc non teneretur quis illud omittere propter concupiscentiam suborituram. *Sanch. Suar. Taner. & alij apud Lacroix, L. 4. n. 110. & seqq.* ubi videri oportet.

199 Sed quia ejusmodi motus, & delectationes nobis illam retributionem impendunt, quam (juxta vulgare proverbium) mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu suis consueverunt hospitiis exhibere. Ut de Judæis dicitur in c. 13. de Judæis. Ideo castitatis amator non solum culpam, sed etiam ejus umbram in hac materia perhorrescere debet: ac proinde cum vehemens urgeat tentatio non debet eam gestu facili, nec vocis strepitu; nec distorsione vultus repellere, sed corde ad Deum, B. Virginem, & Sanctos erecto clamare humiliter debet dicendo: *Domine*

ne vim patior: Deus adjuva me: Et ne non inducas in tentationem: ne permittas, ne separari à te. Conspice timore tuo carnes meas: in te Domine speravi, non confundar in eternum. Et simul ad B. Virginem se convertendo dicat. *Virgo singularis, inter omnes mitis, non culpis soluta, mitis fac, & castos. Sub tuum presidium, &c. Memorare ò piissima Virgo, non esse auditum à seculo, quemquam ad tua currentem presidia, tua implorantem suffragia esse derelictum. Ego tali animatus confidentia, ad te Virgo Virginum ad te curro, ad te venio, coram te genena preceator assisto, noli Mater Verbi verba mea despiciere, sed audi propitia, & exaudi.* Debetque imaginationem ad alia divertere, aliquam occupationem suscipere, ut otium, quod est harum cogitationum infelix sentina, fecundissimumque Seminarium, avertatur; imò, & oportet, & aliqua maceratione quasi fræno indomitum carnis equum cohibere. Denique optimum remedium est occasiones vitare. *Contra libidinis impetus, ait Augustinus, apprehende fugam si vis obtinere victoriam.* Ita omnes Sancti Patres, quin & etiam Ethnici clamant.

*Dùm licet, & modici tangunt præcordia motus,
Si piget, in primo limine, siste pedem,
Principijs obsta, serò medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras,
Sed propera, nec te venturas differ in horas.
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.
Interea tacita serpunt in viscera flamma,
Et mala radices altius arbor agit.
Dura aliquis præcepta vocet mea, dura fatemur.
Ecce: sed ut valeas, multa dolenda feres.
Ut corpus redimas, ferrum patieris, & ignem,
Arida nec sitiens ora lavabis aqua.
Ut valeas animo, quidquam tolerare negabis?
At pretium pars hac corpore majus habet.*

Sanè in hac materia nulla cautela est nimia, præcipue ei, qui in utriusque Indis Regnis residet: Nam & hunc innata libido

stimulat, primumque genus Regionibus istis in venerem est: flagrat vitio gentisque, suo quo,

TIT. XVII.

De Raptoribus, Incendiarijs,
& violatoribus Ecclesiarum.

200 **I**NTER Raptores, de quibus in præsentia, alij sunt, qui mulieres rapiunt: alij, qui res, & bona furripiant. Et quidem mulieres rapiunt, vel causa libidinis, vel matrimonij, & eorum delictum dicitur raptus, qui inter impedimenta matrimonij dirimentia numeratur: & de tali impedimento egimus in tit. de Spons. & Matr. & potest definiti sic: *Est violenta abductio mulieris honeste cujuscunque status sit: vel etiam masculi, de loco in locum moraliter diversum causa exercendi libidinem, vel etiam contrahendi conjugium.* L. un. C. de Rapt. Virg. L. 1. tit. 20. p. 7. Hinc est, quod si mulier rapta sit vitæ inhonestæ; v. g. publica meretrix, & quidem soluta, non committitur raptus: nam hic requirit violentiam, & publica meretrix non præsumitur violentiam pati: potest tamen fieri raptus consentiente puella, si fiat, in vitis ejus parentibus, & causa libidinis exercendæ, & quamvis copula postea non sequatur cum rapta, adhuc crimen raptus committitur, si abducatur de loco in locum moraliter diversum. Quod si de uno cubiculo ad aliud, vel de via publica per aliquot passus abducatur, non raptus, sed stuprum erit, quoad poenas incurrendas. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 12. n. 20.* Raptus poena mortis punitur: imò si in raptu deprehendebatur raptor à cognatis puella poterat impunè occidi. L. un. C. de Rapt. Virg. In nostra Hispania rapienti viduam honestam, aut Virginitatem, aut nuptam, aut Religiosam: imò & propriam sponfam de futuro poena quidem mortis plectitur, quam etiam incurrunt scienter auxilium præstantes: quod si rapta erat Monialis, etiam bona rapientis applicantur Monasterio unde raptor eam extraxit. Rapientem autem aliam à prædictis punitur arbitrio Judicis juxta temporis, loci, & personarum circumstantias. L. fin. tit. 20. p. 7. & ibid. Greg. Lop. Si raptus in eremo committatur poena sagittæ punitur: nam pertinet ad Judices, quos dicimus de la Hermandad. L. 2. tit. 13. lib. 8. R. C. quæ poenæ locum

habent in solo conatu ad actus externos deducto, etiam si raptus non perficiatur. L. 2. tit. 13. p. 7. Gonz. in C. fin. h. t. num. 5.

201 Alij sunt raptores rerum: & eorum delictum dicitur rapina, quæ latè accepta significat quancunque usurpationem illicitam. c. 10. 14. q. 4. Sed proprie accepta sic definitur: *Est ablatio injusta rei aliena mobiliis, aut se moventis per vim facta.* L. 1. C. de Vi honor. rapt. L. 1. tit. 13. p. 7. ibi: *Rapina est latè tanto quere decir en romance, como robo, que los omes facen en las cosas ajenas, que son muebles.* Dicitur 1. ablatio: hinc, qui nihil aufert, licet alteri damnum in bonis inferat ea destruyendo, non committit rapinam. 2. *Injusta*: nam si quis auctoritate legitimi Magistratus, vel in bello justo, vel in necessitate extrema rem capiat alienam, etiam violentè, cum non auferat injuste, rapinam non committit. 3. *Rei*: nam qui mulierem honestam libidinis causa abducit, non rapinam, sed raptum committit. Similiter, qui personam liberam, vel servam, ex alia causâ furantur, talesque personas vendunt, vel fugere à suis parentibus, vel Dominis suadent, plagium, non rapinam committunt. 4. *Aliena*: in rapina enim duplex inferitur injuria: nam res propria alicui aufertur, & aufertur violentè. Hinc, qui rem apud alium consistentem violentè aufert, si in ea dominium habeat, illud amittit; si non habet dominium, rem, & ejus æstimationem tenetur præstare. §. 1. Inst. de Vi honor. raptor. L. 7. C. Undè vi, quia nulli licet propria auctoritate jus sibi dicere, & rem, etiam propriam, usurpare spretis juris ordine, & auctoritate publica: nam ex hoc publica pax, & tranquillitas turbaretur. L. 176. ff. de Reg. jur. Molin. de Just. tr. 2. D. 683. n. 3. Gonz. in c. 2. b. t. 5. *Mobilis, aut se moventis*, sive talis res sit pecunia, vel vestis, vel alia, magni, vel parvi pretij: nam in rapina, non tam noxa, quam violatio publicæ securitatis attenditur. Nec sufficit, res ablatas suo domino restituisse: nam jam, est violata publica securitas. Qui alium à suo prædio dejicit, non rapinam committit, cum res sit immobilis, sed invasionem, daturque contra ipsum, non actio vi bonorum raptorum, sed interdictum: *Undè vi, vel conductio tristicaria*, vel judicium publicum Legis Juliae. L. 1. C. Vi honor. raptor. L. 1. §. 3. ff. de Vi, & vi armat. Gonz. in c. 2. h. t. n. 10. 6. *Per vim facta* per

per hoc differt rapina à furto, cui rapina vim super addit, sive vis fiat armis, sive sine illis, sive fiat in publica via, sive in domo; imò etiam si nulla vis actu inferatur, si raptor paratus sit eam inferre, si resistatur, nam semper publica violator securitas. *L. 2. §. 2. ff. de Vi bonor. raptor.*

202 Raptorum committens, de Jure Canonico, excommunicatur. *c. 1. b. t.* & quidem ab Episcopo loci, ubi delictum est commissum, etiam si delinquens sit alterius Diocesis: nam cum in loco delicti maxime Respublica lædatur, ibi læsio reparanda est per inflictionem pœnæ. *Gonz. in c. 1. b. t.* Nec à tali excommunicatione per judicem lata est reus absolvendus, nisi plene satisfecerit, vel de satisfaciendo caveat. *c. 1. b. t.* Si enim satisfaciatur, vel de satisfaciendo caveat in vita, vel in morte admittitur, ad poenitentiam, & sepulturam. *c. 2. b. t.* quia Ecclesia nunquam gremium claudit redeunt. *c. 1. 23. q. 6.* si raptor non satisfaciatur, vel in ipsa depraedatione occidatur, sepultura Ecclesiastica, & suffragijs publicis fidelium, tamquam in peccato mortali deccedens, privatur. *c. 2. b. t. c. 2. de Furt.* Si verò in vita noluit satisfacere, cum posset, & in morte, cum vellet, non posset satisfacere, ad poenitentiam admittitur, sepultura tamen Ecclesiastica, vel absolute negatur, ad aliorum terrorem, & exemplum, vel saltem negatur solemnitas in sepeliendo, ita ut Clerici nequeant assistere: quod si Clerici interfuerint sepulturæ, vel contra hanc dispositionem poenitentiam injungant, ab officio, & beneficio deponuntur. *c. 2. b. t.* ut puniantur in quo delinquerunt. *Barb. & Gonz. in c. 2. b. t.* Latrones publici, & Graffatores viarum, tamquam indigni sacro asylo privantur: Unde si ad Ecclesiam confugiant, postunt inde vi extrahi. *c. 6. 17. q. 4. c. 6. de Immunit. Eccl. Greg. XIV. in Const. Cum alias 28. Maij 1591. L. 3. tit. 2. lib. 1. R. C. & ibid. Acedo.*

203 De Jure Civili contra raptorem civiliter conventum datur actio Prætoria vi bonorum raptorum, quæ est personalis, & mixta, qua quis persequitur rei violentè ablata quadruplum, cui simplicium inest: itaque quoad rei persequutionem, quæ ad simplicium terminatur, est perpetua, quoad triplum, simplicio superadditum, est pœnalis, & anno finitur. *Princ. Inst. de Vi bonor. raptor. L. 3. tit. 23. p. 7.* In foro conscientie rem vio-

lenter auferens, etiam intra annum, solum ad simplicium restituendum tenetur, si res extret, vel si non extret assinationem præstabit, cum refusione damni emergentis, & lucri ex ablatione cessantis. Ad quadruplum verò, solum post sententiam tenetur, & quidem tunc, etiam in foro conscientie. Pœna criminalis in raptores rapinam cum armis exercentes erat deportatio ex Lege Julia de vi publica: si exercebant rapinam sine armis, puniebantur Lege Julia de vi privata amissione tertie partis bonorum, & dignitatis, honorisque omnis cum infamia. *§. 8. Inst. de Publ. judic.* Jure Hispano pœna criminalis rapinæ est eadem, qua latrones malæ famæ puniuntur, ut notat *Greg. Lop. in L. 3. tit. 13. p. 7.* In Bulla Cœnæ ipso facto excommunicantur Pyratæ, præcipuè, qui mare ad Ditionem Pontificis pertinens infelant animo prædandi; non verò si animo bellum, etiam injustum, faciendi autoritate alicujus Principis discurrant, etiam si casu, & incidenter aliquando prædantur. Nam Pyratæ dicuntur, qui sine alicujus Principis autoritate prædantur: in qua constitutione comprehenduntur omnes Pyratæ, etiam in alijs maribus animo prædandi discurrentibus, ut contra aliquos tenet *Suar. de Censur. D. 21. sect. 2. ex n. 18.* ubi concordat litteram *Bullæ Greg. XIII. & Clem. VIII.* Latrunculi enim marini, qui etiam vocantur Cursores, Hispanè: *Corsarios*, dicuntur Græcè Pyratæ à verbo *Pyr*, quod ignem significat, quia Pyratæ solent comburere Naves, quas capiunt. Hac sanè censura non ligantur Cursores, seu Pyratæ, qui bona diripiunt Maurorum, Turcarum, Infidelium, vel Hæreticorum: quia tales, cum sint Ecclesie hostes, non sunt digni, ut ab Ecclesia protegantur. *c. 3. b. t.* Nec talis censura comprehendit consulentes, vel præbentes auxilium Pyratæ; si ipsi non subripiant: nam cum de eis nihil exprimat Bulla, & sit Constitutio pœnalis, non debet extendi. Sic *Suar. de Censur. D. 21. sect. 2. ex n. 18.* contra alios.

204 Qui bona Christianorum, qui passim sunt naufragium, subripiunt, & cum possent ea non restituerint, ipso jure excommunicantur. *c. 3. b. t.* quin, & hæc excommunicatio est, in Bulla Cœnæ Pontifici reservata. Iniquum est enim, quod quis, etiam fiscus, de aliena calamitate lucrum sectetur. *L. 1. c. de Naufragijs.* Nec enim fas est, quod afflictis addatur afflictio. *c. 5. de Cler. Agrot. L.*

L. 7. tit. 9. p. 5. ibi: *Mandamos, que todas las cosas, que asi fueren echadas, que quien quier que las falle, que sea tenido de las dar à aquellos, cuyas fueren, ò à sus herederos: è esso mismo decimos, que debe ser guardado si acaso fuese, que la Nave se quebrantasse por tormenta, ò de otra manera, que todo quanto pudiere ser fallado della, ò de las cosas, que eran en ella, ò quier que lo fallassen, que debe ser de aquellos, que lo perdieron: fueras ende si tales cosas fuesen de los enemigos del Rey, ò del Reyno: Cà estonce, quien quier, que las falle, deben ser suyas.* Idem dicitur in *L. 9. tit. 10. lib. 7. R. C.* nec ulla Lege nostri Regni fuit unquam justum, naves fractas occupare, ut ex ignorantia, vel invidia hanc notam nostris Regibus impingit. *Gloss. in c. 16. 1. q. 7.* Talis autem censura non comprehendit accipientes bona naufragantium. 1. Si res sit parvi momenti. 2. Si naufragantes sint hostes illius Nationis, à qua spoliantur: nam hæc occupatio jure belli cohonestatur. 3. Si ea acceperint, non animo usurpandi, sed animo ea restituendi Domino, quam primum, & sine mora; nam in mora constituti excommunicantur. *c. 3. b. t. 4.* Si ea bona sint à Domino pro derelictis habita: secus, si tantum animo levandæ navis in mare sint projecta. 5. Si ignoretur, talia bona esse naufragantium. 6. Si tales res de sui natura statim perijsset. *Suar. de Censur. D. 21. sect. 2. ex n. 26. Gonzal. in c. 3. h. t. n. 9. & seqq. Greg. Lop. & Azev. in dict. Legib.*

205 Incendium, à quo incendiarij dicuntur, & de quibus agit secunda Rubricæ pars, est damnum, quod igne causatur, & potest hoc accidere. 1. Casu, & tunc quia culpa caret nullam meretur pœnam, nec inducitur obligationem damnum reparandi. 2. Potest accidere incendium, præcedente culpa lata, levi, vel levissima, & licet incendium, etiam culpa lata contingens pœna ordinaria non puniatur, sed tantum extraordinaria; v. g. Relegationis, fustigationis, multa pecuniaria, vel alia pœna arbitrio Judicis, siquidem in delictis culpa lata non æquiparatur dolo. *L. 7. ff. ad Leg. Corn. de Sicar.* illud tamen causans tenetur in utroque foro ad reparationem damni. *c. fin. de Injur.* Si verò culpa levi, vel levissima contingat, cum tunc non detur culpa Theologica, non tenetur illud causans, ante Judicis sententiam ad inter esse: secus post illam. *Molin. de Just. tr. 2. D. 69. n. 6. 3.* Potest incendium dolo

alicujus causari, quando scilicet, quis animo dolo, & deliberato, vel odio, vel desiderio vindictæ, vel alicujus commodi consequendi, incendit oppida, ædificia, domus, segetes, vel bona aliena, vel ad hoc scienter præstat consilium, vel auxilium. Qui rem suam incendit, etiam si fortè peccet, quia ea abutitur, non est incendiarius, nec pœnis incendiariorum subjacet, nisi hoc faciat animo vicinorum aedes incendiandi, nec qui in bello iusto, vel autoritate Judicis domum alienam incendit, tenetur pœnis in incendiarios statutis.

206 De Jure Canonico Laicus incendiarius dolo incendens Ecclesias, cæmeteria, aliaque sacra loca, & religiosa excommunicatur: non ipso jure, ut aliqui tenent; *arg. c. 5. 17. q. 4.* Sed excommunicandus est. *Gonz. in c. 5. b. t. n. 5.* Episcopus potest ab hac censura, ante denuntiationem, absolvere: post denuntiationem tamen ab Ecclesia factam solus Papa absolvit. *c. 19. de Sent. excom. Vid. Suar. de Cens. D. 22. ex n. 15. Gonz. in c. 5. b. t.* Aliqui etiam tenent, quod incendens loca profana, ipso jure excommunicatur: sed verius est, quod, per sententiam sit excommunicandus. *c. 31. c. 32. 23. q. 8. Suar. & Gonz. ubi sup.* Sed sive incendat loca sacra, sive profana, debet damna restitui, vel cautionem de eis refarciendis præstare, nec aliter admittitur ad poenitentiam, nec ad sepulturam Ecclesiasticam. *c. 32. 23. q. 8.* & hæredes tenentur ad reparationem damnorum, quantum facultates defuncti patiantur. *c. 5. b. t.* In Clericis incendiarios nullam determinat pœnam Canones statuerunt: quia fortè non credebant, tale crimen ab ipsis committi posse: & hinc hodie pœna arbitraria infligitur. *Diaz Pract. Crim. cap. 109. & alij com.* Jure Civili antiquo incendium dolo commissum pro qualitate incendiij, damni, & personarum plectebatur, vel exilio, vel verberatione, vel deportatione: imò, & morte delinquentis. *L. 9. L. fin. ff. de Incendi. In nostra Hispania incendiarius, ultra damni satisfactionem, morte punitur. L. 6. tit. 12. lib. 8. R. C.* ibi: *Y si quemare cosas, ò mieses à sabiendás, que muera por ello, y padexca la muerte, que debe padecer aquel, que mata à otro sin razon.* Imò, & olim, si incendiarius erat plebejus comburebatur, & quidem si in loco incendiij erat apprehensus, ibidem vivus projiciebatur in ignem: si erat nobilis in perpetuum.

tuum exilium mittebatur. *L. 9. tit. 10. p. 7.* sed hodie hac lex est abrogata per Leges Novæ Recopilationis, ut notat *Accebed. ibid. n. 15.* & insuper, non gaudet incendiarius immunitate Ecclesiastica. *L. 3. tit. 2. lib. 1. R. C. Gonz. in c. 5. b. t. n. 5.* & alij com.

207 Quando incendium in aliquo loco, vel æde repente exurgit, de cuius auctore non constat postquam fiat inquisitio, casu fortuito exortum præsumitur. *L. 23. ff. de Reg. jur. nec dolo excitatum censetur, cum hic non præsumatur. L. 51. ff. Pro socio, nisi perspicuis indicijis probetur. L. 6. C. de Dol. mal. nec culpa præsumitur excitatum, sed necessaria est aliqua probatio certa verè, vel præsumptivè, quæ saltem resultet, ex præsumptionibus, vel conjecturis moralem certitudinem facientibus; arg. c. 9. de Præsumption. Paterfamilias, in cuius æde incendiarius habitabat; v. g. famulus, uxor, filius, vel extraneus, ad nihil tenetur, si talis famulus communiter erat habitus pro diligente, & fideli: vel si non fuit usus opera illius incendiarii, sed ipse extra officium sibi commissum causavit incendium, nam ex culpa famuli solum tenetur Paterfamilias, quando famulus in suo officio delinquit, & Paterfamilias sciens, illum esse negligentem, ad officium assumptis. *Mascard. de Probat. com. l. 894. n. 19. Färinac. Prax. Crim. q. 110. n. 115.**

208 Violatores Ecclesiarum, de quibus agit tertia Rubricæ pars, dicuntur, qui Ecclesias, vel alia loca Religiosa, & sacra violentè effringunt, ac spoliant. Hi enim excommunicationem latæ sententiæ ipso facto incurrunt; arg. c. 22. de Sententiâ excommunic. ibi: Excommunicatos nuntietis. Et est Pontifici reservata. *Suar. de Censur. D. 22. sect. 2.* ad quem excommunicationem incurrendam debet simul, & copulativè fieri violentia, & spoliatio: nec sufficit violentia sine spoliatione, nec spoliatio sine effractione. Alij violatores sacrilegi citra effractionem; v. g. qui calicem furantur, sine violentia tamen effractione, non sunt ipso facto excommunicati, sed excommunicandi sunt. *c. 16. de Foro compet. Suar. de Cens. D. 22. sect. 2.* Nec aliter ad poenitentiam admittuntur, quam si satisfacerent: quod si jam non possint satisfacere quamvis velint, ad Sacramenta admittuntur. Sed eorum sepultura Clerici prohibentur interesse. *c. 2. b. t. ibidem Barbof. & Gonz. Jure Civili antiquo ta-*

les violatores pro delicti qualitate, alijsque circumstantijs puniebantur deportatione, exilio, damnatione ad metallam, vel ad bellias, vel morte: imò aliquando vivi comburebantur. *L. 9. L. 10. ff. ad leg. Jul. Pecul. L. 10. & Auth. Sed novo, C. de Episc. & Cler. Et in L. fin. tit. 12. lib. 8. R. C. dicitur: Que les fagan pagar con el doblo lo que asi tomaren, y forsa ren.* Et notat *ibid. Acebed.* Quod hac lex loquitur, cum deest effractio, & violentia: aliter enim non loqueretur, tam humaniter.

TIT. XVIII.

De Furtis.

209 Furtum sic dicitur, vel à furto, quod nigrum significat, quia clam, & frequenter nocte fit, vel à fraude, quæ in furto intervenit, vel à ferendo: quia fur alij auferit, & sibi auferit, vel à Græco sermone, quo Phor appellant fures. *§. 2. Inst. de Obligat. que ex delict. nascuntur. L. 1. ff. b. t. in rebus immobilibus, & incorporalibus, ut sunt agri, jura, actiones, & servitutes, cum non possint auferri, non committitur propriè furtum. L. 25. ff. b. t. Sed potius vi, vel dolo occupari dicuntur à T. quidem sic definitur: Est occultæ acceptio rei aliena rationabiliter invito Domino. *D. Thom. 2. 2. q. 68. art. 3. Juristæ cum Justiniano in §. 1. Inst. de Obligat. que ex delict. sic definiunt: Furtum est contractatio fraudulosa lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus ejus, possessionis, quod Lege Naturæ prohibetur est admittere. L. 1. tit. 14. p. 7. ibi: Furtum est malfestria, que facen los omes, que toman alguna cosa mueble. agena encurbiertamente, sin plazer de su Señor; con intencion de ganar el Señorío, ò la possession, ò el uso de ella. Ut furtum commissum dicatur, hæc debent concurrere. 1. Ut res ablata sit corporalis, & mobilis. 2. Ut sit aliena. 3. Ut auferatur verè, & in effectu. 4. Ut ablatio fiat animo frauduloso, & lucri faciendi causa. 5. Ut Dominus sit rationabiliter invitatus. Hinc, furtum non committitur in re pure incorporali: nequit enim contractari, cum tangi non possit. *§. Incorporales. Inst. de Rebus, corporal. & incorpor. Jure Canonico, qui sine legitima institutione possidet beneficium Ecclesiasticum, vel retinet beneficium, quod per alterius adoptionem vacavit, quasi furtum committit.***

c. 54. de Elect. Qui verò mala fide fructus beneficij percipit, verè furtum committit. Præterea rei corporalis immobilis non potest fieri furtum. *L. 25. ff. b. t.* nam licet tangi possit, non tamen potest contractari, nec de loco in locum moveri. Ancilla verò à suo Domino fugiens, licet ab alio non contractetur, furtum committit sui, & partus sui, si fortè prægnans sit: nam fuga sua lædit jus sui Domini, & ipsa fuga quasi contractatio, vel ablatio habetur. *L. 60. ff. b. t.* Nec in re propria, ut talis est, furtum potest committi: quilibet enim suæ rei est moderator, & arbiter. *L. 21. C. Mandat. Ea que uti, vel abuti potest. L. 25. §. 11. ff. de Hered. petit. si verò alter jus aliquod in ea habeat, quale habet creditor in re sibi oppignorata, usufructuarius, usufructuarius, depositarius, commodatarius in rebus sibi concessis: Dominus, qui hominum jus hædit, usum, vel possessionem contra illorum voluntatem auferendo, furtum committit, non quidem rei, sed possessionis, vel usus. *§. 14. Inst. de Oblig. que ex delict. L. 12. L. 13. L. 40. L. 66. L. 79. ff. b. t.* Qui rem alienam bona fide, & probabili ratione credens, esse propriam, accipit, non committit furtum: imò, nec erit furtum, etsi sciat, alienam esse, credat tamen, Dominum contentum fore, etsi eam accipiat: quia talis contractatio sine fraude, imò bona fide fit. *L. 46. §. 7. ff. b. t. L. 1. tit. 14. p. 7.* Etiam si Dominus verè invitatus sit: tenetur tamen restituere rem ratione rei acceptæ, vel quantum ex illa factus est ditor. *Molin. de Just. tr. 2. D. 684. n. 6.* Si tamen quis aliquid acciperet, credens Dominum fore invitatum, cum verè invitatus non esset, in foro conscientie reus est furti, secus in foro externo. *§. 8. Inst. de Oblig. que ex delict. Qui rem accipit Domino vidente, & non contradicente, cum possit, furtum non committit: si quidem Dominus non est invitatus; arg. c. 3. & 5. D. 83.* Si tamen taceat ex metu, vel reverentia, vel ex alia causa, furtum committitur. *L. 91. ff. b. t.* Qui animo furandi arcam effregit, si nihil abstulit, licet ex sola intentione reus furti coram Deo fiat. *c. 29. de Panit. D. 1. in foro tamen externo non habetur ut fur ex sola voluntate, vel conatu furandi, si in effectu non sequatur furtum. L. 21. §. 7. ff. b. t.**

210 Occupans rem, quæ nullius est, vel, quæ est habita à Domino pro derelicta, non committit furtum: quia talis

res primo occupantis fit, sicque talis occupatio non est fraudulosa, nec fieri potest Domino invito; quia non est Dominus, qui invitatus esse possit. *L. 43. §. 5. ff. b. t.* Si tamen auferatur res in mare ob vim tempestatis à Domino ejecta, furtum committitur: quia eam non habuit Dominus pro derelicta. Qui invenit rem in itinere, vel alibi, debet prius inquirere diligenter, quinam sit Dominus rei inventæ, eam per præconem, vel ex Cathedra, vel aliter juxta morem loci publicando, & spectare tempore debito per arbitrium viri prudentis taxando juxta circumstantias. Quod si his diligentijs adhibitis non compareat Dominus, tanquam si res esset pro derelicta habita, potest inventor licite eam distrabere, & consumere. *Soto de Just. & jur. lib. 5. q. 3. art. 3. Castropal. tr. 31. D. un. p. 19. n. 4.* Si verò, diligentia debita non facta, inventor sibi rem inventam appropriavi, ut male fidei possessor furtum committit, & sic sunt intelligendi. *Textus in L. 43. §. 4. ff. b. t. c. 6. c. 814. q. 5.* Si quis accipiat rem hæreditatis jacentis, hoc est, tempore, quo adhuc hæreditas, vel non est addita, vel etiam addita sit, non est possessa ab hærede, furtum verè committit in foro conscientie: in foro tamen externo, ob Juris Civilis subtilitatem, hoc crimen dicitur: *Expilat hæreditatis, ex tit. ff. & C. de Expil. hered.* Si uxor de rebus mariti aliquod fraudulenter accipiat furtum committit, licet actio furti furti, sed rerum amotarum ob reverentiam, & honestatem matrimonij datur. *L. 1. L. 2. ff. de Aetion. rer. amot. Similiter liberi rem patris fraudulenter occupantes furtum committunt, licet actio furti patri adversus liberos non competat. L. 16. ff. b. t. qui non magis cum his, quos in potestate habemus, quam nobiscum ipsis agere possumus. Sed cum animus, & intentio distinguat delicta, qui causa joci aliquid usurpat, imò, & qui animo damnnum, vel injuriam faciendi januam alicujus effringat, vel pecus occidat, vel comburat fructus, vel abducat ancillam, ad libidinem exercendam: si hæc non faciat animo lucri faciendi, non committit furtum, licet alia delicta committat. *L. 39. ff. b. t.**

211 Furti tenentur, non solum, qui per se ipsos furantur, sed etiam illi, qui sunt causa moralis efficax furti: tales sunt, qui mandant furtum, vel præstant auxilium furi effectu secuto, & non aliter. *§. 11. Inst. de Obligat. que ex delict.*

L. 50. §. 1. L. 52. §. 19. ff. b. t. Si jam determinatus, aliquis erat ad furandum, tunc consilens non ordinaria furti, sed extraordinaria poena puniatur. Similiter poena extraordinaria, & mitiori puniuntur recipientes, & occultantes scienter furem, cum rebus furtivis. L. 48. §. 1. ff. b. t. Etiam rei furti fiunt, qui rem furtivam scienter à fure emant; arg. L. 2. C. b. t. vel eam in solutum accipientes; arg. L. 3. ff. Pro emptor. Qui vero ignorantem furem, vel rem furtivam recipiunt, vel eandem emunt à fure furti non tenentur. Sciens ubi est res furtiva, si quarente possessore, non indicat, actione furti concepti, aut non exhibiti tenetur. §. 4. Inst. de Obligat. quæ ex delictis. c. 4. b. t. Non tamen tenetur, quis furem detegere, quin rectius supprimitur, si ejus supplicium grave timeatur. c. 14. 22. q. 2. nisi urgente superioris precepto, vel charitate proximi, qui aliter rem ablatam recuperare nequeat. Similiter furem indicare tenetur, ille qui ex iustitia, & officio publico crimina debet impedire. L. 48. §. 1. ff. b. t.

212 Qui extrema necessitate laborat: quando, scilicet, imminet moraliter periculum vitæ, vel membri, vel morbi incurabilis, non solum potest auferre commensurabilia aliena, sed etiam pecuniam, vel alienam quamcumque rem, etiam Domino invito, quin per hoc, tanquam fur habeatur, siquidem necessitas, natura sic dicente, cui jus humanum nequit resistere, facit illas res communes, ac proinde res ablata in necessitate definit esse aliena. c. 26. de Consec. D. 5. ibi: Discipulus cum per segetes transendo vellerent spicas, & ederent, ipsius Christi vox innocentes vocat: quia coacti fame hoc fecerunt. Et quamvis dicatur in c. 3. b. t. Quod si quis pro necessitate furatus fuerit cibaria, vel vestem, vel pecus per famem, aut per nuditatem, poeniteat hebdomadas tres. Debet intelligi, vel quia necessitas non erat adeo gravis, ut à peccato excusaret, vel quatenus hæc poenitentia non tam pro culpa, quam pro culpa suspicione imponebatur. Mendoza in Conc. Miber. L. 2. c. 15. Gonz. in c. 3. b. t. n. 5. Non solum potest ille, qui re indiget eam in extrema necessitate subripere, sed alius, qui de suo non habeat potest etiam aliquid subripere, ad eum sublevandum: quia tunc subripit nomine indigentis, velut ejus procurator. Non tamen licet accipere sibi, etiam in extrema necessitate rem alterius, qui

æqualem paritur necessitatem: quia in necessitate aequali melior est conditio possidentis. L. 154. ff. de Reg. jur. c. 67. eod. in 6. Si quis iustè sit condemnatus, ut fame pereat probabile est, non potest subripere necessaria ad conservandam vitam, quamvis extremè indigeat: nam suo delicto, & iusta sententia videtur jus amisisse ad vitam hoc modo conservandam. Lacr. L. 3. p. 1. n. 954. Si quis tamen constitutus in necessitate communi, seu triviali, qua pauperes, & mendici laborant, aliquid auferat Domino invito, certè furtum committit: quia nec res communes facit talis necessitas, nec tribuit jus, in re aliena. c. 3. b. t. In idem dicendum est de necessitate gravi: quando, scilicet, imminet periculum alicujus mali gravis; v. g. Captivitatis, jacturæ bonorum, aut status: quia nobilis; v. g. nequeat juxta sui status conditionem vivere, sed famulari obligetur: vel vir honestus mendicare teneatur, ut convalescat ex propositione damaata ab Innocentio. XI. quæ est 36. Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi. Nisi talis necessitas gravis sit quasi extrema; v. g. Si periculum moraliter certum notabiliter vitæ abbrevianda immineret, vel gravis morbi, vel calamitatis, aut gravissimi dedecoris: tunc enim omnia bona restituuntur ad eorum pristinum statum; in quo erant communia ante divisionem, Jure Gentium factam: juxta illud: Communeque prius seu lumina Solis, & Auræ cautus humum longo signavit limite mensor. Quæ quidem divisio præjudicare nequit Juri Naturali, quo quis sibi prius prospicere debet. D. Thom. 2. 2. q. 66. art. 7. Less. de Jusf. & jur. lib. 2. cap. 12. n. 71. si ipse postea locupletior sit factus, tenetur rem in extrema necessitate acceptam restituere, si extet in specie. Si verò accepit, & consumpsit rem usu consumpibilem, etiam postquam necessitas transijt, non tenetur restituere: ne quidem ex acceptatione injusta, cum iustè fuisset res accepta, tempore scilicet, quo cessante divisione Juris Gentium, bona erant communia: nec ex re accepta, cum res sit bona fide consumpta: neque ex contractu, quia nullus contractus celebratus fuit: & nulla alia radix talis obligationis excogitari potest. Sylv. V. Furtum. q. 5. n. 10. Azor. Tamb. Barb. in c. 3. b. t. n. 3. contra Nav. in Man. c. 17. n. 6. Cov. & alios.

213 Debitum (si hoc sit sine contraversione, & liquidum) quod non potest

test alia via creditor à debitoribus obtinere, potest ipse creditor occultè accipere ab ipso debitoribus: sed debet consili debitoris saluti spirituali, & commodo temporali, ei significando nihil amplius ab ipso deberi. Nav. in Man. cap. 17. n. 112. Sylv. V. Furtum, q. 13. Mohr. de Jusf. tr. 2. D. 691. Quando verò debitum est incertum, compensatio occulta est illicita: quia tunc melior est possidentis conditio. Hinc Innoc. XI. hanc propositionem damnavit, quæ est 37. Famuli, & famula domestica possunt occultè suis baris subripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt. Si quidem standum est conventioni factæ inter ipsos, vel si famulus credat majus stipendium sibi deberi, debet coram Judice comparere, & non fieri Judex in causa propria.

214 Furtum dividitur (omissis alijs divisionibus) 1. in manifestum, & non manifestum. Manifestum est, quando fur deprehenditur, sive à Domino, sive ab alio in ipso furandi actu, vel in loco, sive publico, sive privato, in quo factum est furtum: vel extra locum furti, si adhuc res furtiva non est allata ad locum, ad quem fur destinaverat perferre. Hujus furti poena erat quadrupli. Furtum non manifestum est, quando fur in ipso furandi actu non est deprehensus cum re furtiva, vel etiam si deprehensus cum ea fuerit, jam est in loco, ad quem perferre destinaverat. Et ejus poena erat dupli. §. 3. Inst. de Oblig. quæ ex delictis. L. 3. L. 5. ff. b. t. L. 2. tit. 14. p. 7. Sed hodie hæc differentia est ablata, liquidem in locum poenæ pecuniariæ dupli, vel quadrupli poena corporalis est subrogata. 2. Dividitur in diurnum, quod scilicet, diu, & nocturnum, quod scilicet, noctu fit. Furem nocturnum potest quis impunè occidere, secus diurnum. c. 3. de Homic. 3. Furtum simplex est, quod nulla alia circumstantia aggravante est affectum. Qualificatum, quod circumstantiam aggravantem vis, effractionis, vel violentiæ seditiosæ, & cum armis habet annexam. Pro varietate autem circumstantiarum, quæ furto adjunguntur, hoc varia nomina sinit, & varijs poenis puniuntur. Furtum ergo erit sacrilegium, quando res sacra contractatur, vel quia res sacra è loco sacro, vel res sacra de non sacro, vel res non sacra de sacro auferatur. c. 21. 17. q. 4. Sed res non sacra aliquomodo ad Ecclesiam, saltem quoad custodiam debet pertinere: si vero ibi casu inventa, vel po-

lita sit, non erit sacrilegium eam subripere. Azor. p. 1. L. 9. c. 27. q. 6. Less. de Jusf. & jur. L. 2. cap. 45. n. 14. Erit Peculatus, quando subripitur pecunia publica, vel res sacra, vel religiosa, vel alia res pertinet ad Erarium Principis, vel Republicæ non recognoscens Superiorem. L. 9. §. 2. ff. ad Leg. Jul. Peculat. §. 9. Inst. de Publicis. Jud. Ubi dicitur, quod si Judices tempore administrationis publicas pecunias subtraxerint Capitali animadversione puniuntur, & non solum hi, sed etiam qui ministerium suum ad hoc exhibuerint, vel qui subtracta ab his scientes susceperint. Alij verò, qui in hæc Legem incidere poenæ deportationis subijciuntur. Etiam poena capitali, & confiscatione omnium bonorum puniuntur Regij Officiales in Indijs, si aliquid subripiunt ex Arcis Regijs ipsorum custodiam commissis. Solorz. Polit. Ind. lib. 6. cap. 15. Escalona Gazof. Reg. Per lib. 1. p. 2. c. 7. n. 8. Erit Crimen de residuis, si furtum committitur ab eo, cujus fidei, & periculo pecunia publica concedita est, si eam in usum proprium convertat, vel saltem si non convertat in usum destinatum, sed eam retineat. L. 9. §. 6. ff. ad Leg. Jul. Peculat. Mohr. de Jusf. tr. 2. D. 684. n. 5. Qui hoc crimen committit in nostra Hispania ultra restitutionem rei, debet ut poenam solvere triplum. L. 14. tit. 14. p. 7. Regij Officiales, qui Regia pecunia negotiantur, ipso facto incurrunt confiscationem omnium bonorum: perpetuam officij privationem, & insuper exilium per decennium ab omnibus Regnis Indiarum. L. 45. tit. 4. lib. 8. R. Ind. Crimen sepulchri violati committitur, quando quis dolo demolitur sepulchri structuram, vel marmora, vel imagines furatur. Etiam committitur hoc crimen edificium non sepulchri causa, ibi extruendo, vel illegitimè inferendo cadaver, vel cadaver ibi sepultum extrahendo, vel illud mutilando, vel illius vestes auferendo. L. 3. §. 6. ff. de Sepulch. violat. L. 2. L. 4. L. 5. C. eod.

215 Etiam furtum dicitur terminè amotio; quando, scilicet, quis dolo auferat, aut mutat terminos, seu lapides finales, Hispanè: Mojones, vel ut sibi adjiciat, quod de fundo detrahit alieno, vel præciat, ut noceat, etiam sine commodo proprio. L. 1. L. 2. L. 3. ff. de Terminò moto. In nostra Hispania limites amovens amittit jus, si quod habebat in illo prædio, quod sibi ex commutatione ad-

quirere intendit: quod si jus nullum habeat, restituet duplum, & pro quolibet termino moto quinquaginta aureos Regi solvet, ut Lege Agraria olim fuit stabilitum. Eadem est poena, si termini Civitatum, vel Oppidorum mutantur, seu evellantur. *L. fin. tit. 14. p. 7. & ibid. Greg. Lop. Plagium* est, quando quis hominem, præcipue liberum, etiam Patrem familias clam abducit animo celandi, detinet in vinculis, occultat, vendit, vel emit, vel aliter alienat. *L. 6. §. fin. ff. ad Leg. Fabiam, de Plagiar.* Vel qui servum alienum scienter alienat, vel emit, vel si servum fugitivum cum rebus furto ablati scienter recipiat, vel si ipsi servo persuadeat, ut fugiat à Domino, vel illum invito Domino occultat, vel in vinculis retinet. *L. 6. §. fin. ff. ad Leg. Fabiam, de Plagiar.* ejus poena erat Capitalis. *L. 1. ff. ad Leg. Fabiam, de Plagiar.* Similiter plagium in Lege Veteri morte puniebatur. *Exod. 21. v. 16. ibi: Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum concivibus noxia morte moriatur:* quod est transcriptum in *c. 1. b. t.* In nostra Hispania hoc crimen punitur in Nobili damnatione perpetua ad Regis opera, in plebeo poena capitis. *L. 22. tit. 14. p. 7. Abigeatus* est depraedari pecora ex pascuis, vel jumentis, vel armentis. *L. 1. §. 1. ff. de Abigeis.* Qui hoc crimen committit *Abigeus*, seu *abacter* dicitur, Hispanè: *Ladron quatrero*: quamvis *D. Franciscus Sobrino* in *Diction. Hispano Gallico*, hoc nomen *quatrero* restringat ad fures equorum. *Voleur de Chevaux.* Ut quis Abigeus dicatur, non sufficit, si ex minoribus unum animal subripiat, nisi forte ter, vel sæpius, quasi artem exercens, unum abigat, sed est necesse, quod gregem ovium, caprarum, porcorum, vel baccarum subripiat, gregem censetur abactus, quando decem ad minus oves, vel quincque, aut quatuor porci, vel animal unum, saltem ex majoribus; v. g. equus, vel mulus, vel bos ex pascuis, vel ex stabulo abducitur. *L. fin. ff. de Abigeis. Molin. de Jus. tr. 2. D. 684. n. 6. Gom. Var. 3. cap. 5. n. 13.* Crimen *expilata hereditatis* est, quando quis extraneus, qui non sit coheres, vel hæredis uxor, subripiat aliquam rem mobilem ante aditam: vel post aditam hereditatem, non dum tamen possessam ab hærede. *L. 2. §. 1. L. 5. ff. de Expilata. hered.* Contra coheredem aliquid ex hereditate jacente usurpantem datur actio *familia eriscunde.* *L. 3. C. Famil. erisc.* Contra uxorem ex ipsa

hereditate aliquid subripientem, si res ablata extet, datur vindicatio, si non extet, datur conditio ex Lege. In nostra Hispania hoc crimen committens tenetur rem ablatam cum fructibus perceptis restituere, & si est Nobilis in Insulam relegatur ad tempus, vel alia poena Judicis arbitrio punitur: si vero plebeus sit, damnatur ad Regis opera pro tempore assignando à Judice. *L. 21. tit. 14. p. 7. Furtum tigni* dicitur, quando quis subripiat materiam alieni ædificij, ut ito jungat ædificio; v. g. lapidem, columnas, regulas, & alia, quæ nomine tigni comprehenduntur. *L. 1. ff. de Tigno injunct.* Quod si ligna subripiens tæ domui affigit, tenetur ad duplum ætimationis: non verò obligatur restituere tigna jam affixa: tenebitur tamen ea restituere, si nondum sunt affixa. Et insuper poena furti tenetur *L. 15. tit. 14. p. 7. Actio arborum furtim casarum* competit ex Pratoris Edicto contra eum, qui arbores, vites, virgulata, &c. furtim cædit. *L. 1. C. per tot. ff. de Arbor. furt. casar.* Tandem specialis actio datur adversus subripientem res ex naufragio, vel incendio liberatas. *L. 4. ff. de Incend.*

216 Furtum non solum Jure Humano, sed etiam Naturali, & Divino prohibitur est. Nam ipsa natura prohibet, quod quis cum alterius jactura locupletetur. *L. 14. ff. de Condi. indeb. c. 48. de Reg. jur. in 6.* Lex enim natura jubet, honestè vivere, alterum non ledere, & jus suum unicuique tribuere. *Inst. de Jus. & jur. Item Jure Divino prohibetur in 7. Decalogi præcepto. Exod. 20. v. 14. Deuter. 5. v. 18. Matth. 19. v. 18. ibi: Non facies furtum.* Nam ut ait *R. Noster Alphonsus in Praem. tit. 14. p. 7. Furtar lo ageno es mal patria, que es defendida a los omes por ley, o por derecho, que lo non fagan.* Furtum ergo est peccatum, & quidem grave, si materia gravis est; leve verò, si parva sit materia furti. Quantitas furti non mathematicè, sed moraliter metienda est, non tantum ex rei ablata valore, sed etiam ex circumstantijs. Sic erit grave peccatum auferre rem parvam, tuo Domino valde necessariam, & proficuum; v. g. acum sartori, si aliam non possit habere ad se alendum. E contra verò, si Dominus sit valde Dives, vel Princeps, major quantitas requiritur ad peccatum grave, quam si mediocriter Dives sit. Similiter plus requiritur in rebus, quæ ultrò proveniunt, & sunt valde exposte; v. g. fruc-

fructus ad viam publicam. Idem est, quando à diversis, vel ab uno interpolam parva, & plura subripiuntur. Etiam plus requiritur, quando furtum fit ab uxore, vel filiofamilias, vel servis, vel alijs domesticis: quia Dominus, pater, vel maritus, vel non est absolute invitatus, vel tantum invitatus est ratione modi, non verò ratione rei ablata. Et pro regula in communi tenendum est, (præcendendo à circumstantijs minuendis, vel aggravandis in casu speciali) quod materia gravis furtis regularitè est valor requisitus ad sustentationem pro uno die congruam respectu illius, cui auferetur: quia tunc ipsi grave damnum fieri censetur. *Lacr. L. 3. p. 2. n. 985. C. seqq.* Et licet parva sint furtum cum perventum sit ad magnam quantitatem, erit peccatum grave, ut constat ex propositione damnata ab *Innoc. XI.* quæ est 38. *Non tenetur quis sub pena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furtiva, quantumcumque sit magna summa totalis.* Ex duplici ergo radice obligat Jus Naturale furem, etiam in conscientia, & ante omnem omnino sententiam, ad rem furtivam restituendam. 1. Ex re accepta. 2. Ex injusta acceptione. Si enim res furtiva perijt, vel in alium est translata, quin fur sit ditior factus, restituere tenetur ex injusta acceptione. Si verò res furtiva, vel in se, vel in æquivalenti sit apud furem: hic ex duplici capite tenetur: ex re, scilicet, accepta, & ex acceptione injusta. Similiter possidens mala fide rem furtivam, ex hoc duplici capite tenetur. Si verò bona fide possideat, ex re accepta tenetur restituere, etiam si emisset rem in publicis nundinis, & etiam si venditor nolit pretium rei refundere. *L. 2. C. b. t. ino etiam si ipse sit protestatus eam: emere, ut Domino restituat: nisi forte modico emisset pretio. c. 5. 14. q. 5. Menoch. de Præsumpt. L. 5. præsumpt. 29.* Tenetur ergo quis rem alienam restituere: quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. *c. 4. de Reg. jur. in 6.* Si verò non possit quis restituere, quia non habeat unde restituat, pro tunc non tenetur: quia nemo potest ad impossibile obligari. *L. 185. ff. de Reg. jur. c. 6. eod. in 6.* sed suspenditur obligatio, quousque fur ad pinguiorem pervenerit fortunam. Ad restitutionem tenentur omnes illi, qui quomodo fuerunt causa efficax damni secuti. Et illi, qui ex obligatione iustitiæ, & ex officio, quod gerunt tenentur

damnum cavere, si non caventur: ut Princeps, Magistratus, belli Dux; Custodes Montium, Vinearum, Agrorum, &c. Hinc *Innoc. XI.* hanc propositionem damnavit, quæ est 39. *Qui alium movent, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.* Et sic concurrentes his viculis comprehenduntur.

Jussio, Consilium, consensus, palpo, recursus,

Participans, mutus, non obfians, non manifestans.

Quod latius explicatur à *Lacr. L. 3. p. 2. ex n. 20. C. alijs Moralibus.*

217 In nostra Hispania, quando ignoratur Dominus, cui debet fieri restitutio: facta tamen sufficienti diligentia, si res sit ablata, si res male adquisita ex usuris, ludo, turpi quaestu, vel male utendo officio, arte, judicatura, tabelionatu, &c. potest compositio virtute Bullæ Cruciatæ fieri, ut constat ex quadam ejus clausula: *De qualesquier bienes, y hacienda mal habida, y mal ganada; y adquirida; de que fueren à cargo, no sabiendo los dueños à quien se pueda, y deba legítimamente restituir.* Et possunt in quolibet anno quinquaginta Bullæ accipi, & per quamlibet Bullam componuntur quinquaginta argentei, & 28. marapetini, ac proinde per 50. Bullas potest componi quantitas duorum millium non genitorum, quadraginta, & unius argenteorum cum sex marapetinis. Quod si major quantitas componenda sit, debet ad Commissarium recurri, ut compositio fiat, si quidem in quolibet anno solum possunt accipi 50. Bullæ. Pro qualibet Bulla datur elemosyna duorum argenteorum. Sed si compositio fiat de bonis, quæ pro omissione Divini Officij debentur, ergandi sunt, & duo alij argentei ad fabricam ejus Ecclesiæ, in qua beneficium habet Clericus, qui omisit officium. In Indijs per quamlibet Bullam potest componi summa triginta ducatorum. Et solum possunt accipi 30. Bullæ: ac proinde solum 900. ducatorum summa potest componi in quolibet anno, quæ summa continet 1237. pesos, y 4. tomines. Nam quælibet Bulla continet 41. pesos, y dos tomines: quæ summa correspondet à 30. ducados de Castilla, à once reales ducado. Pro qualibet Bulla datur elemosyna 12. regalium. Quod si major sit quantitas componenda ad subdelegatum Cruciatæ recurrendum est, ut compositio fiat, & solet decima pars summæ componenda

peti, debetque in subsidium Cruciatæ applicari. Latè de his *P. Mendo, Alioza, & alij*. Bulla autem non prodest eis, qui in fiducia Bullæ bona aliena usurparunt, ita ut quis non usurpasset bona, si non speraret, se compositione usurum: bene verò prodest illis, qui cum fiducia Bullæ talia bona usurparunt, hoc est, quod semper aliquis erat ea ablaturus, quamvis solamen haberet, eo quod per Bullam erat ablata compositorum, si post compositionem factam comparcat Dominus bonorum, de quibus quis fecit compositionem, nihilominus bonorum Dominus potest illa coram Iudice petere, & Iudex tenetur alterum ad restitutionem condemnare: siquidem compositio tantum valet pro foro interno.

218 In foro externo variæ ex furto resultant actiones. Aliæ enim sunt rei persecutoriæ, ut rei vindicatio, & conditio furtiva: aliæ actiones penales, ut actio furti, & accusatio criminalis. Rei vindicatio competit Domino rei furto ablatae adversus quemcumque illius possessorem, etiam si non sit fur, sed etiam bona fide emisset: nam est actio realis quæ rem, ubicumque sit, etiam pretio non refuso, vindicat Domino suo. *L. 3. l. 23. C. de Rei vind.* atque adeo res furtiva à Iudice apud furem reperta non sisco, sed Domino, si certus est, debet restituere sine diminutione non obstante contraria consuetudine. *Conditio furtiva*, est actio civilis, personalis, & perpetua, extraordinaria tamen, qua petitur res ipsa, si extet, & dicitur *conditio certi*, vel petitur interesse rei, si non extat res, vel illius possessio, vel usus, & dicitur *conditio incerti*. Actio furti est purè pœnalis, quia tantum ad pœnam, non ad rei perfectionem tendit. Præterea est personalis, perpetua, & famosa. Et si ex furto manifesto conturgat est Prætoria, & in quadruplum datur, si ex non manifesto oriatur est civilis, & induplum datur. *§. 5. & fin. Inst. de Obligat. que est delicti. §. 18. Inst. de Actio. l. 18. tit. 14. p. 7.* Competitque Domino rei ablatae, & alij, quorum interest, rem ablatam non esse. *L. 10. l. 11. ff. b. t.* Datur contra furem, etiam contra impuberem doli capacem, & contra ei cooperantes auxilio, vel consilio, ut si quis tibi numos exculsit, ut alius repararet, aut tibi obtulerit, ut alius rem tuam exciperet, aut oves tuas, vel boves fugaverit, ut alius eas exciperet, & hoc veteres scripserunt de eo, qui panno, ru-

bro fugavit armentum, vel qui scalas fenestras supponit, aut ipsas fenestras, vel ostium effringit, ut alius furtum faceret, quivè ferramenta ad effringendum, aut scalas, ut fenestras supponeretur, commodaverit, sciens, cuius rei gratia commodaverit. *§. 11. Inst. de Oblig. que est delicti.* & quidem si plures sint, contra singulos insoludum datur: nec unius solutione ceteri liberantur. *L. 21. §. 9. ff. b. t.* Sicut liberantur quando unius condictione furtiva conventus, solidum solvit: nam conditio furtiva est rei persecutoria, quæ cessat, si id, quod abest, restituatur: nam bis idem petri non valet. *L. 57. ff. de Reg. jur.* Actio verò furti est pœnalis ligans omnes, qui delictum commiserunt, & quidem etiam re furtiva extincta permanet furti actio adversus furem: *L. 46. ff. b. t.* Sed cum hæc actio sit pœnalis non datur contra furis heredem, nisi jam cum defuncto lis contestata sit. *§. 1. Inst. de Perpet. & tempor. l. 1. ff. de Privat. delicti.* Hæc actio dicitur famosa: quia ea conventus, etiam tantum civiliter, & ad pœnam dupli, vel quadrupli; v. g. condemnatus, saltem, quando furtum est aliquantum lucrum notabile, fit infamis. *L. 4. §. fin. ff. de His, qui notant.*

219 Etiam contra furem datur actio criminalis, ut ipsi insignantur pœnæ à jure statutæ, quæ etiam locum habent, & si per viam Inquisitionis procedatur, & quidem de Jure Canonico fur notorius notorietate facti, vel si actione furti, & quidem pœnali, & famosa (secus si conditio furtiva) conventus, & condemnatus sit, fit infamis. *c. 17. 6. q. 1. & consequenter irregularis. c. 5. D. 51. c. 8. de Reg. jur. in 6. Diaz. Prax. Crim. Canon. cap. 94. n. 2.* Si furtum occultum sit, nec infamia, nec irregularitas incurritur. Si Clericus sit deprehensus, vel convictus de furto magno, vel iterato deponendus est ab ordine, & officio Clericali. *c. 12. D. 81.* Quod si adhuc non respiciat, debet excommunicari. Si tandem incorrigibilis sit tradi debet brachio seculari. *c. 10. de Judic. Episcopi*, vel eorum Vicarij ad instantiam partis læsæ solent concedere litteras monitorias generales, sub excommunicatione contra eos, qui rem alienam, non quidem medicam, injustè retinent, ut eam restituant: & adversus scientes, rem ab alio detineri, ut revelent; quod si non faciant, excommunicationem ipso facto incurant: *arg. Trid. sess. 24. de Ref. cap. 3. Jure*

Jure Civili varijs pœnis furtum puniebatur pro ejus circumstantijs, sed non extendebatur ad mortem. *Auth. Sed novo. C. de Sero. fugit.* ibi: *Sed pro furto nec morietur, nec aliquod membrum abscindetur, sed aliter castigabitur.* *l. 18. tit. 14. p. 7.* dicitur quod fur flagellatur, sed non occidatur, nec mutiletur, nisi publicus latro sit, vel pyrata, aut per vim cum armis depraderetur in aliena domo, vel loco: vel nisi in Ecclesia, vel loco Religioso furetur, rem sanctam, aut sacram: vel si Officiales Regis furentur aliquid de pecunijs, vel rebus sibi commisis, vel si Judex, durante officio, aliquid furetur de pecunia Regis, vel communitatis. Isti enim occiduntur, & eis dantes consilium, vel auxilium, vel eos celantes. Si tamen Rex, vel communitas tale furtum Officialis non petat infra quinquennium, postea non punietur corporaliter, sed tantum pœna quadrupli. Sed quamvis de furto scripto non possit quis pro furto simplici morte puniri, tamen jam generali consuetudine servatur, quod saltem pro tertio furto, dum res non sit parvi momenti, possit fur puniri morte, & sua caula suspendi. *[Vid. Greg. Lep. in L. 17. tit. 14. p. 7. V. Mutar.* Et etiam sunt videnda. *L. 7. L. 9. tit. 11. L. 8. R. C. l. 4. tit. 23. L. 8. R. C.* Pro coronide tamen hujus materiæ veniit explicandus difficilis *Text. in c. 2. b. t.* ibi: *Fures, & Latrones, si in furando, & depraedando occidantur, visum est pro eis non esse orandum. Sed si comprehensi, aut vulnerati Presbytero, vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus.* Quod intellige, non quatenus Latrones possint peccata sacramentaliter confiteri Diacono, ut ab eo absolutionem accipiant; sed quatenus in præsentis specie Sacerdos, vel Diaconus tanquam testes signorum pœnitentiæ adfuerint, ut sic possint Latrones, ad communionem Ecclesiæ admitti, & Ecclesia possit pro illis orare, & sacrificium offerre.

TIT. XIX.

De Usuris.

220 **U**SURA, quæ sic ab usu dicitur, aliquando significat quodlibet lucrum, seu fructum ex rei usu resultantem. Sic *Matt. 25. v. 37.* & *Luc. 19. v. 23.* ait Christus Dominus: *Quare non dedisti pecuniam meam ad men-*

Sam, & ego cum usuris coegissem eam. Sed in præsentis sumitur 1. pro lucro resultantem ex mutuo ultra sortem principalem. 2. Pro contractu, quo convenitur de hoc lucro. *c. 2. c. fin. 14. q. 3.* Si enim Titius Sempronio mutuavit centum aureos, vel centum cados vini ea conditione, ut singulis annis, donec eisdem restitueret, reddat quasi ex justitia decem aureos, vel cados vini, ita ut uno, vel pluribus annis elapsis, adhuc restituere debeat eos centum aureos, vel cados vini (quæ summa dicitur capitale, seu fors principalis) & insuper debeat decem aureos, vel aliam rem pretio æstimabile singulis annis dare, tunc committeretur usura: quid enim ultra sortem principalem in mutuo datur, dicitur usura, fœnus, & lucrum. Si non interveniat mutuum, saltem virtuale, non datur usura. Hinc usurarius non est, qui certò pretio petito alteri suam pecuniam concedit ad pompam, & ostentationem: quia hic non mutuatur pecuniam cum dominium ejus non transferat, sed locat. Et in contractu locationis, & conductionis justè potest pretium, vel merces à locante peti. Qui verò à depositario pro usu pecuniæ depositæ apud ipsum aliquid petit usurarius est: nam exigit aliquid ultra sortem pro concessione, quæ verè mutuum est. Idem est, si quis vendat aliquam rem ex pacto, ut eadem sibi restitueretur, aliquid recipiendo ultra sortem. *c. 4. de Pignor.*

221 **M**utuum sic dictum, quod ex meum tuum fiat, est contractus Juris Gentium, re perficitur, nominatus unilateralis, & stricti juris, quo res fungibilis, seu consistens in pondere, numero, & mensura in alium transfertur ex Lege, ut res ejusdem generis, quantitates, & qualitatis restituantur. *L. 2. ff. de Rebus Credit. prim. Inst. quib. modis re contrahitur oblig.* Res mutuata debet reddi in eadem specie, mensura, ac bonitate; v. g. si decem scaphæ tritici fuerint mutuatae decem reddendæ sunt, & si pretium postea creverit, si mutans nihil circa augmentum, vel diminutionem pretij prævidit. *L. 22. ff. de Reb. cred.* si tamen mutans prævidit, pretium minuendum esse cum ejus damno, sufficit si triticum in eadem mensura reddatur. Si prævidit, pretium augendum esse sufficit, si mutuatarius reddat triticum in ea mensura, ut æquet pretium accepti, licet si minor, quam mensura accepta, siquidem mutans prævidit pretij aug-